

Індекс 74161

ISSN 2221-1055 (Print)
ISSN 2413-2322 (Online)



Економіка АПК

Міжнародний науково-виробничий журнал

Ekonomika APK

International scientific and production journal

Економіка АПК № 11 листопад 2019 р.

Адреса редакції: Україна, 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10, к. 222
тел. (044) 259-73-86, E-mail: esapk@iae.kiev.ua
www.eapk.org.ua

Передплатити журнал "Економіка АПК"
можна в будь-якому відділенні поштового зв'язку

Передплатний індекс у Каталозі видань України – 74161, с. 142

Вартість передплати одного номера журналу на 2019 рік становить
70 гривень

У номері:

Аграрна політика і реформування

Аграрний ринок

*Матеріально-технічне забезпечення
аграрної сфери*

*Інноваційна діяльність та інтелектуальний
капітал*

Проблеми економічної теорії

*Зарубіжний досвід розвитку аграрного
виробництва*

Наукова дискусія

In an issue:

Agrarian policy and reformation

Agrarian market

*Material and technical support
of the agrarian sphere*

*Innovative activity and
intellectual capital*

Problems of the economic theory

*Foreign experience in development
of agrarian production*

Scientific discussion

№ 11, листопад 2019 р.

Економіка АПК

Міжнародний науково-виробничий журнал

*Колектив редакції журналу нагороджено
Почесною грамотою Кабінету Міністрів
України*



*Грамотою
Верховної Ради
України*



11'2019 (301)

ЗМІСТ

❖ Колонка головного редактора

Теоретичне забезпечення сучасних аграрних перетворень 5

❖ Аграрна політика і реформування

Бородіна О.М., Прокопа І.В., Киричук С.В., Риковська О.В. Солідарне сільське господарство як нова модель соціальної взаємодії між виробником і споживачем 6

❖ Аграрний ринок

Андрійчук В.Г., Ходзіцька К.Р. Теоретичні і методичні засади визначення ефективності зберігання сільськогосподарської продукції 17

Духницький Б.В. Потенціал розвитку агропродовольчого ринку України 27

Сатіна Г.М., Мазур К.В. Основні проблеми та перспективи розвитку ринку фундука в Україні 35

Копицький Н.Г., Волошин В.М. Оцінка цінової ситуації на ринку м'яса птиці 42

❖ Матеріально-технічне забезпечення аграрної сфери

Захарчук О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку основних виробничих засобів сільського господарства 49

❖ Інноваційна діяльність та інтелектуальний капітал

Трусова Н.В., Танклевська Н.С. Інноваційна парадигма економічної безпеки регіонів у конкурентному середовищі суб'єктів агробізнесу 58

❖ Проблеми економічної теорії

Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г. Модель забезпечення конкурентоспроможного розвитку аграрних підприємств: теоретико-методичний аспект 70

Melnyk L.H., Kubatko O.V., Piven V.S., Kucherenko P.V., Ihnatchenko V.M. Bioplastics production for circular economy and sustainable development promotion 79





❖ Зарубіжний досвід розвитку аграрного виробництва

Фурман І.В., Пронько Л.М. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду 85

❖ Наукова дискусія

Самборська О.Ю., Колесник Т.В. Оцінка сучасного стану та напрями розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації..... 96

Гонтарук Я.В. Перспективи розвитку енергозабезпечуючих кооперативів на селі..... 105

❖ Наукове життя

Українці проти форсованого розпродажу їхньої землі
(Відкритий лист Головам Світового Банку, Міжнародного Валютного Фонду та Європейського банку реконструкції та розвитку, 6 грудня 2019 р., м. Київ, Україна..... 115

❖ Критика і бібліографія

Власов В.І., Пугачов М.І. Конвергенція у соціально-економічному просторі міжнародної інтеграції (рецензія на монографію «Соціально-економічна конвергенція: теорія і практика», Т.В. Бурлай) 119

Рекомендовано до друку редакційною колегією Міжнародного науково-виробничого журналу «Економіка АПК» (протокол № 11 від 19.11.2019 р.) та вченою радою Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (протокол № 10 від 19.11.2019 р.)
Підписано до друку: 27.11.2019 р.

Усі права застережені. Тексти статей, таблиці, графічний матеріал, формули захищені законом про авторські права. Передруки і переклади статей дозволяються за згодою авторів і редакції Міжнародного науково-виробничого журналу «Економіка АПК».

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, назв підприємств, організацій, установ та іншої інформації несуть автори статей. Висловлені у надрукованих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редакційної колегії і не покладають на неї ніяких зобов'язань.

Формат 60x84/8. Папір офсетний.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,25.
Тираж 250 прим.
Зам. № .

Видання та друк - Національний науковий центр
„Інститут аграрної економіки”
03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2065 від 18.01.2005 р.

УДК 338.432:338.434

JEL Classification: Q10; Q14; Q19

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201911085>

*І.В. ФУРМАН, Л.М. ПРОНЬКО,
кандидати економічних наук*

Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду

Мета статті - обґрунтувати теоретико-методичні засади процесу формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників з урахуванням зарубіжного досвіду.

Методика дослідження. Використано такі методи, як аналіз і синтез (у процесі дослідження складових державної підтримки аграрних підприємств); монографічний (аналіз наукових здобутків українських й іноземних учених щодо проблем формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників); порівняльного аналізу (розгляд досвіду держав-членів ЄС та України щодо державної підтримки сільського господарства); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків і пропозицій).

Результати дослідження. Досліджено державне регулювання в сільському господарстві України, а також світовий досвід у цій сфері. Проаналізовано розподіл державного фінансування на підтримку сільськогосподарського виробництва. Виокремлено напрями державної підтримки аграрного сектору України.

Елементи наукової новизни. Набули подальшого розвитку питання удосконалення формування державної програми підтримки сільськогосподарських товаровиробників, а також методично представлено вже сформований досвід зарубіжних країн з цього приводу.

Практична значущість. Охарактеризовано перспективи подальшого розвитку аграрного сектору, що є одним з найбільш важливих в економіці України, досліджено світовий досвід формування державних програм підтримки підприємств-агровиробників. Внесено рекомендації щодо імплементації позитивного світового досвіду в Україні. Табл.: 1. Рис.: 3. Бібліогр.: 25.

Ключові слова: аграрна політика; сільське господарство; підприємство-агровиробник; державна підтримка аграрного сектору; продовольча безпека; енергетична безпека; програма розвитку АПК.

Фурман Ірина Володимирівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця, вул. Сонячна, 3)

E-mail: irina_furman@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9923-555X>

Пронько Людмила Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, декан факультету менеджменту та права, Вінницький національний аграрний університет (м. Вінниця, вул. Сонячна, 3)

E-mail: pronkoL@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-5633-901X>

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки України відіграє вагомий роль у розвитку національної економіки в умовах поширення глобалізаційних та інтеграційних процесів. Від його розвитку залежать продовольча безпека, економічне зростання та позиція держави на світовому ринку аграрної продукції. Очевидно, що Україна як потужний виробник багатьох видів сільськогосподарської продукції та активний і значущий учасник світових продовольчих ринків

не зможе залишатися поза інтеграційними процесами.

Адаптація вітчизняного аграрного сектору до сучасних орієнтирів глобальної економіки передбачає активізацію усієї сукупності факторів, спрямованих на ефективну підтримку галузі, внесення істотних змін у політику захисту вітчизняних товаровиробників, адекватну вимогам СОТ та спрямовану на розкриття багатофункціональної ролі сільського господарства. У контексті ринкових перетворень, пов'язаних з напрямками реалізації державної підтримки аграрного

© І.В. Фурман, Л.М. Пронько, 2019

сектору економіки, вони набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України слугують предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних науковців, серед яких Г.М. Калетнік [3-4], С.В. Лебідь [6], Ю.О. Лупенко [19-21], М.Й. Малік [7, 20], Т.М. Попович [12], Л.М. Пронько, Н.М. Кулик [18], П.Т. Саблук [1], І.В. Фурман [23], Т.С. Шабатура, О.М. Галицький [24], О.Г. Шпикуляк [8, 20].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особлива увага економістами-аграрниками останнім часом приділяється питанням підвищення ефективності та узгодження правил надання державної підтримки з урахуванням інтеграційних процесів, але змістовне наповнення процесу регулювання державної підтримки та його розвиток для забезпечення продовольчої та енергетичної безпеки країни потребує більш поглибленого вивчення. Саме тому актуалізується проблематика дослідження процесу формування державної програми підтримки сільськогосподарських товаровиробників з урахуванням зарубіжного досвіду з визначенням можливостей для України.

Мета статті - обґрунтувати теоретико-методичні засади процесу формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників з урахуванням зарубіжного досвіду.

Виклад основних результатів дослідження. Після вступу України до СОТ дедалі більшої актуальності набувають питання структурної перебудови національної економіки, зокрема, підвищення рівня стандартів виробництва та управління в агропродовольчому секторі, налагодження нових ефективних механізмів державної підтримки національних сільськогосподарських товаровиробників. Важливими чинниками розвитку аграрної галузі виступають підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК [3].

Державне регулювання сільськогосподарського ринку за кордоном являє собою

складний механізм, який охоплює інструменти впливу на дохід селян, структуру виробництва сільськогосподарської продукції, аграрного та продовольчого ринків, соціальну структуру сільської місцевості, міжгалузеві та міжгосподарські взаємозв'язки для формування оптимальних економіко-правових та соціально-екологічних умов розвитку сільськогосподарської галузі, задоволення вимог населення в продуктах харчування за доступними цінами.

Проте чимало питань стосовно можливої адаптації Україною світового досвіду регулювання аграрного ринку, удосконалення напрямів та підвищення ефективності державного впливу на розвиток національного аграрного сектору в умовах глобалізації і вступу України до Світової організації торгівлі залишаються недостатньо дослідженими та потребують поглибленого вивчення.

Для стабілізації аграрного виробництва й підвищення ефективності функціонування аграрного ринку в країнах світу використовується система прямих і непрямих важелів державного впливу: регулювання цін і фермерських доходів, бюджетне фінансування, кредитування, оподаткування, стабілізація ринку сільськогосподарської продукції тощо.

При цьому практично всі західні країни у відносинах сільського господарства з іншими галузями, у питаннях експорту й імпорту сільськогосподарської сировини дотримуються принципу аграрного протекціонізму. Більше того, успіхи сільського господарства країн Західної Європи, США, Канади, Японії, Китаю зобов'язані не стільки розвитку ринкових відносин у них, скільки обмеженню дій ринкових механізмів саморегулювання з використанням зовнішніх важелів впливу. Це державна підтримка сільського господарства через дотації, ціни, квоти, кредитну й податкову політику тощо [12].

Практика аграрного господарювання останніх років, зокрема в країнах ЄС, засвідчує нову тенденцію до зменшення загального обсягу економічної підтримки сільського господарства. Однак починаючи з 1962 р., коли була розроблена Єдина сільськогосподарська політика (ЄСП) країн Європейської Співдружності, фермери отримують прямі виплати із бюджету ЄС на підтримку ринкових цін, виплати залежно від обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, розміру посівних площ, кількості

поголів'я тварин, цільового використання субсидій. Завдяки реалізації вищевикладених заходів продовольча програма в країнах ЄС була успішно виконана, зросли забезпечення європейських громадян продуктами харчування за доступними цінами та рівень життя сільських товаровиробників. Отже, відповідно до практики розвинутих країн Заходу, ефективний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції та розвиток сільської місцевості залежать від регулювання й допомоги з боку держави.

На думку П.Т. Саблука, сформувався певний інструментарій бюджетної підтримки, який характеризує спрямованість бюджетного фінансування за наступними напрямками: виробничі дотації товаровиробникам (пряма бюджетна підтримка для рослинництва і тваринництва); субсидії на придбання ресурсів (компенсація частини здійснених інвестицій (у межах цільових програм, зокрема, будівництва ферм і тепличних комплексів тощо); стимулювання технічного переоснащення господарств агропромислового сектору, зокрема машинобудівною продукцією на основі лізингу; здійснення цінового регулювання аграрного ринку; підтримка окремих форм господарювання на селі - фермерства, кредитної кооперації, дорадництва; фінансування заходів щодо розвитку соціальної сфери; кредитування витрат аграрного сектору тощо [1].

Загальними проблемами розвитку підприємництва на селі залишаються:

- обмежені можливості залучення фінансових ресурсів, використання застарілої техніки й недостатнє впровадження передових технологій, слабка мотивація до інноваційної діяльності;
- низька конкурентоспроможність у частині оплати праці;
- недосконалість механізмів державного регулювання;
- низький рівень системної підтримки органами влади та місцевого самоврядування;
- нестабільність правового забезпечення й регуляторних механізмів [7, с. 100].

Нині ж державна підтримка сільськогосподарських виробників України перебуває у стані ринкової трансформації й відповідно має свої позитивні і негативні сторони, методи, вектори, способи та інструменти (рис. 1).

За останні роки єдиним шляхом виходу аграрного сектору економіки із кризи є необхідність державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників [4]. На даний час державна підтримка сільського господарства в Україні охоплює бюджетне фінансування програм і заходів, які направлені на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію відсоткових ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом тощо [23].

Основними інструментами державної підтримки виступають безвідсоткові бюджетні кредити аграрним виробникам, звільнення від оподаткування, списання й реструктуризація боргів, часткова компенсація витрат на придбання сільськогосподарської техніки та обладнання.

Враховуючи цілі та інструменти державної фінансової підтримки, Урядом було розроблено Державну цільову програму розвитку аграрного сектору на період до 2020 року [5].

З урахуванням важливих суспільних функцій сільського господарства були визначені і всебічно обґрунтовані три рівні пріоритетної стратегічної мети аграрних трансформацій в Україні: забезпечення продовольчої безпеки країни; формування сталого, ефективного, експортоорієнтованого сільського господарства, що базуватиметься на конкурентних перевагах; розвиток сільської місцевості, а у перспективі - формування середнього класу в сільській місцевості.

Мета Програми полягає у створенні організаційно-економічних умов для ефективного соціально спрямованого розвитку аграрного сектору економіки України та підвищення його конкурентоспроможності шляхом ефективного використання природних та людських ресурсів, стимулювання розвитку малих і середніх виробників, а також сільських родин до товарного сільськогосподарського виробництва, просвітництва виробників, забезпечення рівності всіх товаровиробників у доступі до фінансових ресурсів, удосконалення форм і методів державної підтримки, її прозорості, прогнозованості та системності.

Щороку в законі про держбюджет визначаються види державних цільових програм на підтримку підприємств АПК та суми витрат на них. У 2019 р. Міністерством аграр-

ної політики та продовольства України для підтримки сільського господарства було передбачено виділити 5,9 млрд гривень. Крім цього, бюджетна дотація для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції (2,9 млрд грн) має бути

вдосконалена через зміну формули нарахування коштів та обмеження надання підтримки - одному виробникові не більше 150 млн грн. Розподіл видатків на державну допомогу розвитку аграрного сектору протягом 2018-2019 рр. наведено в таблиці.

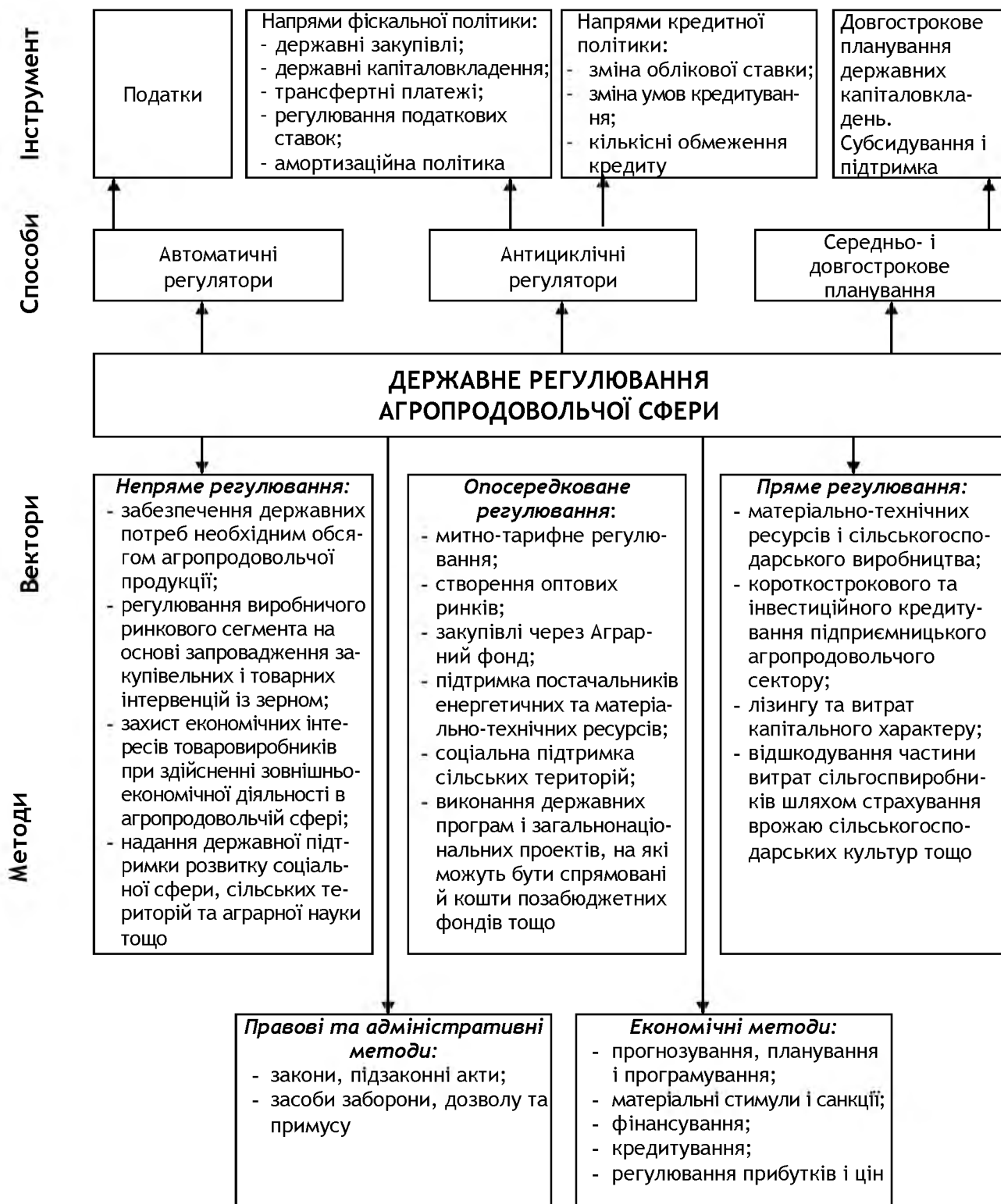


Рис. 1. Державне регулювання агропродовольчої сфери України

Джерело: [24].

Як свідчать наведені дані, у 2019 р. державні кошти на підтримку сільськогосподарського виробництва були надані у вигляді кредитів фермерським господарствам та фінансової підтримки заходів в агропромислому комплексі на умовах фінансового лізингу.

Отже, для того щоб сільськогосподарське виробництво розвивалося ефективніше та

підвищувався рівень його конкурентоспроможності, передусім потрібно відрегулювати процес надання державної фінансової підтримки сільськогосподарським виробникам, забезпечити його збільшення та ефективно використання відповідно до принципів ринкової економіки та підходів до державного заохочення виробництва сільськогосподарської продукції в інших державах.

**Розподіл державних коштів на підтримку сільськогосподарського виробництва,
тис. грн**

Програма/напрямок	Спрямовано у 2018 р.	Передбачено на 2019 р.	Передбачено на січень-листопад	Відкрито асигнування (13.11.2019)	Перераховано отримувачам (13.11.2019)
Разом	4 166 216,2	5 908 950,0	4 715 573,4	2 888 843,0	2 835 137,4
Фінансова підтримка заходів в агропромислому комплексі шляхом здешевлення кредитів	265 913,0	127 160,0	127 160,0	104 085,3	103 936,4
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	203 263,7	800 000,0	572 053,4	279 008,8	230 440,6
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладання молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	394 334,5	400 000,0	302 500,0	119 771,8	119 771,7
Надання кредитів фермерським господарствам	0,0	200 000,0	180 000,0	140 000,0	140 000,0
Державна підтримка галузі тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)	2 389 844,2	3 500 000,0	2 826 700,0	1 604 944,6	1 600 734,6
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	912 860,8	881 790,0	707 160,0	641 032,5	640 254,1

Джерело: Сформовано на основі даних [22].

Врегулювання вимагає також і система прямого державного сприяння аграрному сектору. Дотації та відшкодування з державного бюджету варто сплачувати передусім ефективним виробникам сільськогосподарської продукції, а головну частину коштів варто направляти на фінансову підтримку програм, які спроможні забезпечувати стабільний розвиток аграрного сектору.

В Україні діє кілька бюджетних програм, спрямованих на підтримку аграрного сектору, зокрема «Фінансова підтримка заходів в агропромислому комплексі шляхом здешевлення кредитів». Постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 130 затверджено Порядок використання коштів,

передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва.

На фінансування часткової компенсації вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання українського виробництва передбачено збільшення суми до 1 млрд гривень, оскільки при своєчасному запуску і посиленій інформаційній кампанії згадана програма матиме мультиплікаторний ефект і забезпечуватиме розвиток багатьох сфер.

Відповідно до програми фінансової підтримки розвитку фермерських господарств та сільської кооперації (1 млрд грн) 50 % від

усієї суми надаватиметься через кооперативи, що стимулюватиме розвиток кооперації серед аграріїв. Інші 50% надаватимуться таким типам фермерів, як сімейні фермери, класичні фермери й тим, хто вперше хоче стати фермером. Окрім того, допомога передбачається таким напрямом у сільському господарстві, як нішеві культури (сорго,

нут, сочевиця, квасоля, льон, коноплі тощо), ягідництво, садівництво, овочівництво, тваринництво та біоенергетика.

Умови надання фінансової державної підтримки фермерським господарствам та сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам наведено на рис. 2.



Рис. 2. Умови надання державної фінансової підтримки ФГ та СОК

Джерело: Авторська розробка.

Окрему увагу приділено програмі підтримки тваринництва як одного з пріоритетних напрямів у 2019 р. Фінансова підтримка (3,5 млрд грн) буде надаватися на будівництво та реконструкцію тваринницьких комплексів, що стимулюватиме нарощування поголів'я тварин і, як результат, приведе до вирівнювання цінової ситуації на м'ясо.

Також у 2018 р. розпочато реалізацію програми для поліпшення генетики у тваринництві (300 млн грн), зокрема за трьома головними напрямками: м'ясне скотарство, молочне скотарство та свинарство.

Серед пріоритетів Уряду та Мінагрополітики слід вказати стимулювання фермерського руху та створення успішної моделі господарювання в Україні - формування ефективного та соціально відповідального власника на селі.

Основними видами державної підтримки сільгоспвиробників є:

1) відповідно до постанови Уряду від 07.02.2018 р. № 104, часткова компенсація вартості насіння сільськогосподарських рослин вітчизняної селекції - виконується у

розмірі 80 % вартості насіння, але не більше 30 тис. грн на одне господарство;

2) часткова компенсація витрат, пов'язаних із наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами за напрямками: агрономія, ветеринарія, зоотехнія, бухгалтерський облік, маркетинг, юридичні консультації - здійснюється у розмірі 90 % вартості, але не більше 10 тис. грн;

3) фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів молочного і плодово-ягідного напрямів діяльності для придбання обладнання із зберігання та переробки сільськогосподарської продукції - надається у розмірі 70 % вартості придбаного обладнання, але не більше 3 млн грн на один кооператив.

Відповідно до Постанови Уряду від 01.03 2017 р. № 130 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» [14], здійснюється часткова компенсація вартості придбаного сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва - надається

фермерським господарствам у розмірі 40 % вартості придбаної техніки та обладнання, в тому числі у розмірі 25 % - за рахунок бюджетної програми КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгоспвиробників»; у розмірі 15 % вартості - за рахунок бюджетної програми КПКВК 281230 «Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств», часткова компенсація надається на техніку та обладнання, ступінь локалізації виробництва яких перевищує 60 %, крім тракторів та інших самохідних енергетичних засобів сільськогосподарського призначення, спеціальних автомобілів сільськогосподарського призначення, самохідних та причіпних комбайнів, ступінь локалізації виробництва яких становить 45 %;

4) здешевлення кредитів - здійснюється шляхом надання часткової компенсації відсоткової ставки за залученими у національній валюті кредитами, наданими державним банком. Компенсація надається за нараховані та сплачені у поточному році відсотки за користування кредитами у розмірі 1,5 облікової ставки НБУ, але не вище розміру, передбаченого кредитним договором, зменшеним на 1 в.п. (короткострокові кредити на покриття виробничих витрат - до 500 тис. грн та середньострокових кредитів для оновлення основних засобів - до 9 млн грн) [14].

Прогнозні результати надання державної фінансової підтримки підприємствам-агровиробникам на 2020 р. представлено на рис. 3.

Дослідження показало, що на формування фінансових ресурсів в аграрному секторі впливають наступні чинники:

- по-перше, в аграрному господарстві головним засобом виробництва виступає земля, яка не амортизується і тому не бере участь у формуванні собівартості продукції. Водночас різний рівень природної родючості і місцерозташування сприяють формуванню у товаровиробників диференційованого прибутку (ренти);

- по-друге, у складі основних виробничих фондів значне місце становить продуктивна й робоча худоба, відтворення якої здійснюється безпосередньо в самій галузі шляхом вирощування молодняку. По продуктивній худобі амортизація не нараховується, його вартість не переноситься на собівартість продукції;

- по-третє, суттєвою специфікою галузі є самовідтворення. Значна частина отриманої продукції не реалізується поза господарством, а залишається тут як молодняк, корми, гній для удобрення полів тощо. Тому вона не входить до складу товарної продукції і не набуває грошової форми, а стає частиною внутрішньогосподарського обороту;

- по-четверте, природний процес вирощування тварин і рослин визначає особливості кругообігу засобів сільськогосподарських товаровиробників: його порівняльну сповільненість, поступове наростання витрат, вивільнення засобів з кругообігу одночасно, тобто в періоди одержання і реалізації продукції.

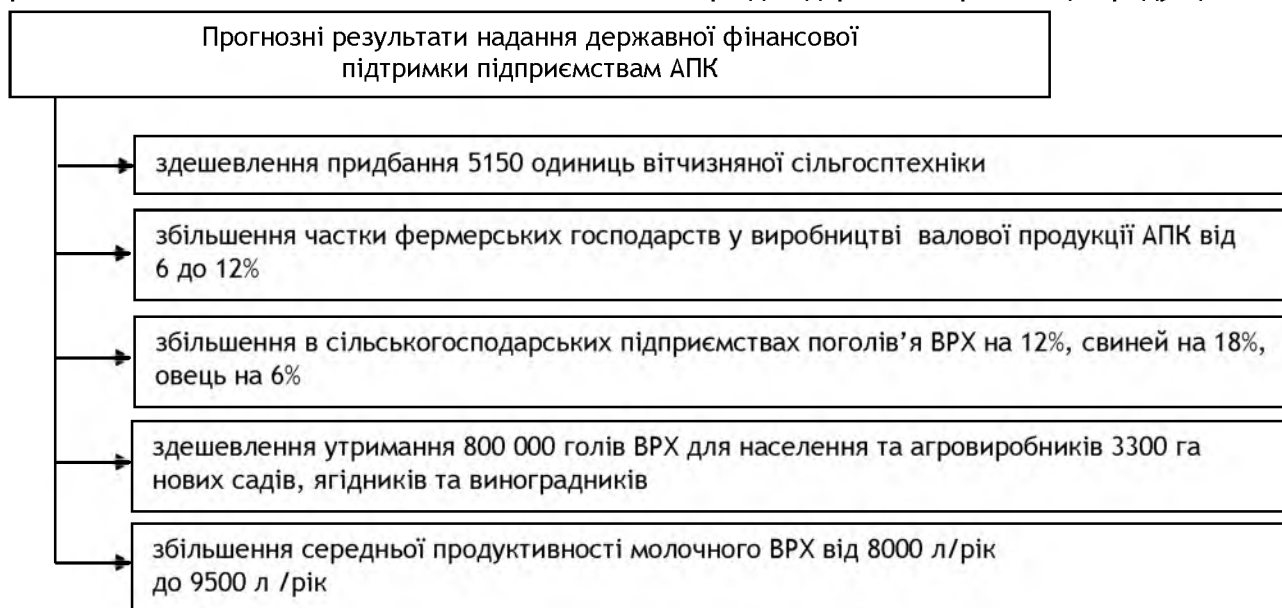


Рис. 3. Прогнозні результати надання державної фінансової підтримки підприємствам-агровиробникам у 2020 р.

Джерело: Авторська розробка.

Наведені вище чинники зумовлюють специфічні форми організації фінансів аграрних товаровиробників. Протягом року в них утворюється сезонний розрив між термінами здійснення витрат і отримання прибутків. У зв'язку з цим товаровиробники повинні мати значні суми оборотних коштів. Проте не за рахунок власних джерел, оскільки це недоцільно, а за рахунок залучених, у тому числі кредитних коштів.

Звідси організація фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання аграрної сфери здійснюється переважно в трьох формах:

- самофінансування, тобто використання власних ресурсів;
- кредитування на основі мобілізації та перерозподілу тимчасово вільних коштів;
- бюджетне фінансування на безповоротній основі за рахунок коштів державного і місцевого бюджетів.

Підприємства АПК не можуть повністю задовольнити наявні потреби у фінансових ресурсах власними силами, тому важливе значення має доступність підприємств до зовнішніх джерел фінансування (в основному доступності банківських кредитів). За рахунок кредитів відбувається формування основних засобів та оборотних коштів, здійснюються розрахунки між товаровиробниками, відбувається збільшення обсягу грошової маси, прискорюються процеси реального накопичення, виробничого і соціального розвитку підприємств АПК [6].

На думку вітчизняних науковців [8], розвиток аграрного підприємництва в аспекті активізації потребує: створення умов для підвищення підприємницької активності суб'єктів господарювання на всіх рівнях, диверсифікації сільськогосподарської й не-сільськогосподарської підприємницької діяльності; формування інституцій інфраструктури, інституційного забезпечення свободи підприємницької діяльності в межах організаційно-управлінських та інституційно-правових дерегуляцій; мінімізації адмініст-

ративного втручання у господарську діяльність структур до рівня безпекових функцій і функцій контролю соціальних параметрів; забезпечення підтримки ринкової активності сільськогосподарських підприємств за допомогою різних стимулів, насамперед інституційних; розвитку й адаптації до національних традицій конкурентної політики; удосконалення інституціонального середовища діяльності малих підприємницьких форм з метою формування середнього класу на селі й підтримання конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції та продовольства; забезпечення рівнодоступності ресурсів і державної підтримки для усіх підприємницьких формувань, незалежно від форми власності та розміру [8].

Висновки. При формуванні й реалізації аграрної політики слід врахувати досвід країн ЄС, трансформаційні процеси у вітчизняному аграрному секторі. Разом із тим вона повинна мати зовнішньополітичне, інтеграційне спрямування, зумовлене вступом України до СОТ і підготовкою до вступу в ЄС. Водночас у процесі формування і реалізації нової аграрної політики України слід врахувати атрибути, принципи та заперечливі тенденції дії відносно країн, які готуються стати членами Європейської спільноти, нинішньої Спільної аграрної політики ЄС, яка є самостійною складовою економічної політики Євросоюзу.

Крім того, в Україні поряд із структуризацією заходів державної підтримки доречно прийняти державну програму з підтримки збуту вітчизняної продовольчої продукції як на зовнішньому, так і внутрішньому ринках. Лише збільшення обсягів фінансування з боку держави зможе забезпечити сталий розвиток сільського господарства, підвищення рівня життя сільського населення, охорону навколишнього природного середовища, збереження природних, трудових і виробничих ресурсів, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Список бібліографічних посилань

1. Дем'яненко М. Я., Саблук П. Т., Скупий В. М. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 372 с.
2. Державна підтримка сільського господарства: урядові програми 2018 р. URL : dotacii.minagro.gov.ua/ (дата звернення: 20.10.2019).
3. Калетнік Г. М. Стратегіко-інституційні засади ефективності використання потенціалу аграрного сектору економіки. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 1. С. 3-15.

References

1. Demyanenko, M.Ya., Sabluk, P.T., & Skupyi, V.M. (2011). *Derzhavna polityka finansovoyi pidtrymky rozvytku agrarnogo sektoru APK: monografiya [State policy of financial support for the development of the agricultural sector of the agro-industrial complex: monograph]*. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
2. Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva: uriadovi prohramy 2018 [State support for agriculture: Government programs in 2018]. *Minagro*. Retrieved from: <https://dotacii.minagro.gov.ua> [In Ukrainian].

4. Калетник Г. М., Пришляк Н. В. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка АПК*. 2010. № 8. С. 52-55.

5. Концепція Державної цільової програми розвитку. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/248907971> (дата звернення: 20.10.2019).

6. Лебідь С. В. Сучасний стан фінансового забезпечення підприємств АПК Вінницької області. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2015. № 3. С. 39-47.

7. Малік М. Й. Підприємництво і розвиток сільських територій. *Економіка АПК*. 2016. № 6. С. 97-103. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_6_12.

8. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Супрун О. М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка*. 2017. Вип. 1(2). С. 32-37. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2017_1%282%29_6.

9. Офіційний сайт Аграрного союзу України. URL : www.aau.org.ua/uk/publications/web/226/.

10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Вінницькій області. URL : <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2019).

11. Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Вінницької облдержадміністрації. URL : <http://www.vin.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2019).

12. Попович Т. М. Організаційно-економічний механізм регулювання ринку споживчих товарів : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03. Тернопіль, 2008. 20 с.

13. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 254. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/254-2018-p> (дата звернення: 20.10.2019 р.).

14. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання, спеціальних вагонів для перевезення зерна, обладнання для виробництва біоетанолу та електроенергії з біомаси, що закуплені у вітчизняних виробників. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2017 р. № 130. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/130-2017-p> (дата звернення: 20.10.2019).

15. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p> (дата звернення: 20.10.2019).

16. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p> (дата звернення: 20.10.2019).

17. Програма розвитку АПК. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL : <http://minagro.gov.ua/apk> (дата звернення: 20.10.2019).

18. Пронько Л. М., Кулик Н. М. Напрями реалізації державної підтримки аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 1. С. 23-32.

19. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр. : наукова доповідь / [Гадзало Я. М., Лупенко Ю. О., Пугачов М. І. та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.

20. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект : монографія / Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Заяць В. М., Шпикуляк О. Г. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 430 с.

21. Розвиток форм господарювання в сільському господарстві: проблеми і рішення : наукова доповідь / [Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Г. Шпикуляк та ін.] ; за ред. Ю. О. Лупенка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2018. 54 с.

22. Стан фінансування програм підтримки АПК у 2019 році. Режим доступу: <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-apk-u-2019-roci>.

3. Kaletnik, H.M. (2015). Stratehiko-instytutsiyni zasady efektyvnosti vykorystannya potentsialu ahrarnoho sektoru ekonomiky [Strategic and institutional principles of efficiency of utilization of potential of agrarian sector of economy]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky*, 1, pp. 3-15 [In Ukrainian].

4. Kaletnik, H.M. & Pryshlyak, N.V. (2010). Derzhavna finansova pidtrymka sil'skohospodars'kykh tovarovyrobnykiv [State financial support for agricultural producers]. *Ekonomika APK*, 8, pp. 52-55 [In Ukrainian].

5. Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku [Concept of the state targeted development program]. *KMU*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npras/248907971> [In Ukrainian].

6. Lebid, S.V. (2015). Suchasnyi stan finansovoho zabezpechennia pidpriemstv APK Vinnytskoi oblasti [The current state of financial support for the agricultural enterprises of Vinnytsia Oblast]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannya nauky i praktyky*, 3, pp. 39-47 [In Ukrainian].

7. Malik, M.Y. (2016). Pidpryyemnyctvo i rozvytok sil'skykh terytorii [Entrepreneurship and rural development]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 97-103. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_6_12 [In Ukrainian].

8. Malik, M.Y., Shpykuliak, O.H., & Suprun, O.M. (2017). Rozvytok pidpryyemnytskoi diyalnosti v agrarnomu sektori: makroekonomichnyi aspekt [Development of entrepreneurial activity in the agrarian sector: macroeconomic aspect]. *Naukovyi visnyk Uzhgorodskogo universytetu. Seriya: Ekonomika*, 1 (2), pp. 32-37. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2017_1%282%29_6 [In Ukrainian].

9. Ofitsiyni sait Ahrarnoho soiuzu Ukrainy [Official site of the Agrarian Union of Ukraine]. Retrieved from: www.aau.org.ua/uk/publications/web/226/ [In Ukrainian].

10. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky u Vinnytskii oblasti [The official site of the Main directorate of statistics in Vinnytsia Oblast]. Retrieved from: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].

11. Ofitsiyni sait Departamentu ahropromyslovoho rozvytku oblдержадministratsii [Official site of the Department of agro-industrial development of the regional state administration]. Retrieved from: <http://www.vin.gov.ua> [In Ukrainian].

12. Popovych, T.M. (2008). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm rehuliuвання rynku spozhyvchykh tovariv [Organizational and economic mechanism of regulation of the consumer goods market]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [In Ukrainian].

13. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.02.2018. № 254 [On amendments to the Procedure of using the funds provided in the state budget for financial support of measures in the agro-industrial complex by way of cheaper loans: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 7.02.2018, No. 254]. *Zakon.Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254-2018-p> [In Ukrainian].

14. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання, спеціальних вагонів для перевезення зерна, обладнання для виробництва біоетанолу та електроенергії з біомаси, що закуплені у вітчизняних виробників. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017. № 130 [On approval of the Procedure of using the funds provided in the state budget for partial compensation of the cost of agricultural machinery and equipment, special wagons for the transportation of grain, equipment for the production of bioethanol and electricity from biomass purchased from domestic producers: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.03.2017, No. 130]. *Zakon.Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/130-2017-p> [In Ukrainian].

23. Фурман І. В. Система фінансового регулювання аграрного сектору України: оцінка сучасного стану та активізація функціонування. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 5. С. 35-50.

24. Шабатура Т. С., Галицький О. М. Державне регулювання в контексті нарощення економічного потенціалу агропродовольчих підприємств України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 3. С. 89-99.

25. Carl Zulauf. Agriculture improvement act of 2018: summary and perspective. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 3 (43). С. 7-16.

15. Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2021 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30.12.2015 № 1437-r [On approval of the Concept of the state target program for development of the agricultural sector for the economy for the period up to 2021: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 30.12.2015, No. 1437-p.]. *Zakon.Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p> [In Ukrainian].

16. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.10.2013 № 806-r [On approval of the Strategy for the development of the agricultural sector of the economy for the period up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 17.10.2013, No. 806-p.]. *Zakon.Rada*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p> [In Ukrainian].

17. Prohrama rozvytku APK [AIC development program]. *Information-analytical portal of AIC of Ukraine*. Retrieved from: <http://minagro.gov.ua/apk> [In Ukrainian].

18. Pronko, L.M. & Kulyk, N.M. (2019). Napriamy realizatsii derzhavnoi pidtrymky ahrarnoho sektoru ekonomiky v rynkovykh umovakh hospodariuvannia [Areas of realization of state support of agrarian sector of economy in market conditions of management]. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: aktualni pytannia nauky i praktyky*, 1, pp. 23-32 [In Ukrainian].

19. Hadzalo, Ya.M., Lupenko, Yu.O., Puhachov, M.I., et al. (2016). *Rozvytok ekonomiky silskoho hospodarstva Ukrainy v 2011-2015 rr.: naukova dopovid [Development of the agricultural economy of Ukraine in 2011-2015: scientific report]*. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

20. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Y., Zaiats, V.M., Shpykuliak, O.H., et al. (2016). *Rozvytok pidpriemnytstva i kooperatsii: instytsionalnyi aspekt: monohrafiia [Development of entrepreneurship and cooperation: institutional aspect: monograph]*. Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

21. Lupenko, Yu.O., Mesel-Veseliak, V.Ya., Shpykuliak, O.H., et al. (2018). *Rozvytok form hospodariuvannia v silskomu hospodarstvi: problemy i rishennia: naukova dopovid [Development of forms of economic management in agriculture: problems and solutions: scientific report]*. Yu.O. Lupenko (Ed.). Kyiv: NNTs "IAE" [In Ukrainian].

22. Stan finansuvannia program pidtrymky APK u 2019 roci [State of financing of agribusiness support programs in 2019]. *Minagro*. Retrieved from: <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannia-program-pidtrimki-apk-u-2019-roci> [In Ukrainian].

23. Furman, I.V. (2017). Systema finansovoho rehuliuвання ahrarnoho sektoru Ukrainy: otsinka suchasnoho stanu ta aktyvizatsiia funktsionuvannia [System of financial regulation of the agrarian sector of Ukraine: assessment of the current state and activation of functioning]. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: aktualni pytannia nauky i praktyky*, 5, pp. 35-50 [In Ukrainian].

24. Shabatura, T.S. & Halytskyi, O.M. (2019). Derzhavne rehuliuвання v konteksti naroshchennia ekonomichnoho potentsialu ahroprodovolchyykh pidpriemstv Ukrainy [State regulation in the context of increasing the economic potential of agri-food enterprises of Ukraine]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 3, pp. 89-99 [In Ukrainian].

25. Zulauf, C. (2019). Agriculture improvement act of 2018: summary and perspective. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: aktualni pytannia nauky i praktyky*, 3 (43), pp. 7-16 [In English].

Furman I.V, Pronko L.M. Formation of the state support program for agricultural enterprises of Ukraine considering the world experience

The purpose of the article is to substantiate the theoretical and methodological foundations of a process of forming of the state support program for agricultural enterprises taking into account foreign experience.

Research methods. In the research process the following methods were used: analysis and synthesis (in the research process of components of state support of agrarian enterprises); monographic method (for analysis of scientific achievements of Ukrainian and foreign scientists on the problems of formation of the state support program for agricultural enterprises); comparative analysis (for determination of the experience of EU member states and Ukraine on state support for agriculture); abstract and logical (for theoretical generalizations and formulation of conclusions and proposals).

Research results. The state regulation in agriculture of Ukraine, as well as the world experience in this field were investigated. Distribution of state funding in support of agricultural production was analysed. Directions of state support of the agrarian sector of Ukraine were distinguished.

Elements of scientific novelty. The issues of improving formation of the state support program for agricultural producers were further developed, as well as the experience of foreign countries on this field was methodically presented.

Practical significance. Prospects for further development of the agricultural sector, which is one of the most important in the Ukrainian economy, were characterized, and the world experience of forming the state support programs for agricultural enterprises was examined. Recommendations on the implementation of positive world experience in Ukraine were made. Tabl.: 1. Figs.: 3. Refs.: 25.

Keywords: agrarian policy; agriculture; agro-producer; state support of agrarian sector; food security; energy security; agribusiness development program.

Furman Iryna Volodymyrivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent) of the department of administrative management and alternative energy sources, Vinnytsia National Agrarian University (3, Soniachna st., Vinnytsya)

E-mail: irina_furman@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9923-555X>

Pronko Liudmyla Mykolaivna - candidate of economic sciences, associate professor (docent) of the department of administrative management and alternative energy sources, dean of the department of management and law, Vinnytsia National Agrarian University (3, Soniachna st., Vinnytsya)

Email: pronkoL@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-5633-901X>

Фурман И.В., Пронько Л.Н. *Формирование государственной программы поддержки предприятий-агропроизводителей Украины с учётом мирового опыта*

Цель статьи - обосновать теоретико-методические положения процесса формирования государственной программы поддержки предприятий-агропроизводителей с учетом зарубежного опыта.

Методика исследования. Используются такие методы, как анализа и синтеза (в процессе исследования составляющих государственной поддержки аграрных предприятий); монографический (анализ научных достижений украинских и зарубежных ученых по проблемам формирования государственной программы поддержки предприятий-агропроизводителей); сравнительного анализа (рассмотрение опыта государств-членов ЕС и Украины относительно государственной поддержки сельского хозяйства); абстрактно-логический (теоретические обобщения и формулирование выводов и предложений).

Результаты исследования. Исследованы государственное регулирование в сельском хозяйстве Украины, а также мировой опыт в этой сфере. Проанализировано распределение государственного финансирования на поддержку сельскохозяйственного производства. Выделены направления государственной поддержки аграрного сектора Украины.

Элементы научной новизны. Получили дальнейшее развитие вопросы совершенствования формирования государственной программы поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей, а также методично представлен уже сложившийся опыт зарубежных стран по этому поводу.

Практическая значимость. Охарактеризованы перспективы дальнейшего развития аграрного сектора, что является одним из самых важных в экономике Украины, исследован мировой опыт формирования государственных программ поддержки предприятий-агропроизводителей. Внесены рекомендации по имплементации положительного мирового опыта в Украине. Табл. : 1. Илл. : 3. Библиогр.: 25.

Ключевые слова: аграрная политика; сельское хозяйство; предприятие-агропроизводитель; государственная поддержка аграрного сектора; продовольственная безопасность; энергетическая безопасность; программа развития АПК.

Фурман Ирина Владимировна - кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (г. Винница, ул. Солнечная, 3)

E-mail: irina_furman@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0002-9923-555X>

Пронько Людмила Николаевна - кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, декан факультета менеджмента и права, Винницкий национальный аграрный университет (г. Винница, ул. Солнечная, 3)

E-mail: pronkoL@ukr.net

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-5633-901X>

Стаття надійшла до редакції 15.10.2019 р.

Фахове рецензування: 24.10.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Фурман І. В., Пронько Л. М. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 85 — 95.

* * *